
Ga tot jezelf!

Op weg met Abraham, deel 1

Inleiding

De komende weken gaan we in de zondagse diensten luisteren naar de verhalen van Abram (of Abraham, zoals hij later genoemd wordt). Paulus noemt hem in een van zijn brieven de vader van alle gelovigen (Romeinen 4:11). Met hem is het allemaal begonnen. Niet alleen voor Joden en christenen, maar ook voor moslims. De drie grote monotheïstische godsdiensten van deze wereld - Jodendom, Christendom en Islam - erkennen Abraham als hun grote voorvader.

Het lijkt me daarom ook boeiend om deze nieuwe fase als gemeente te beginnen door terug te gaan naar het allereerste begin: Abram. Hoe was het allemaal ook alweer begonnen? En wat kunnen we uit deze verhalen over het begin leren over wat het betekent om te geloven? Over wie God is? Over wat kerk-zijn is? Over mens-zijn in z'n algemeen eigenlijk? Met dit papier maken we daar een begin mee.

Luisteren: Genesis 11:27-12:4

.....

Neem voordat je Genesis 11:27-12:4 leest enkele ogenblikken de tijd om na te denken over wat geloven volgens jou is.

Twee punten van aandacht

In deze tekst komen we Abraham voor het eerst tegen en er zijn twee dingen die wat mij betreft onze aandacht opeisen, namelijk **dát** God spreekt met Abraham en **wát** God tegen Abraham zegt.

Wij - als moderne 21^e-eeuwse mensen - kunnen ons maar weinig voorstellen bij een direct spreken van God. Toch lezen we hier heel simpel: God zei. Alsof Hij bij Abraham op een bankje zat en een babbeltje aan het maken was. Hoe moeten we ons dat voorstellen? Hoe werkt dat: God spreekt?

Wat God vraagt is vervolgens ook niet voor de poes. Ja, Abram zal een zegen ontvangen en zal zegen worden - dat is mooi -, maar daarvoor moet hij wel al zijn schepen achter zich verbranden. Waarom?

Gebed

Bid of God je wil helpen om het gelezen Bijbelgedeelte te begrijpen.

Geroepen om vrij te zijn

Laten we beginnen met het laatste. God belooft dat Abram zegen zal ontvangen en tot zegen zal worden als hij alles achter zich laat. Om dit op waarde te schatten moeten we goed beseffen wat Abram hier te horen krijgt van God.

God belooft dat uit Abraham een groot volk zal voortkomen. Op zichzelf genomen is dat een mooie belofte, ware het niet dat we 11:30 gelezen hebben dat zijn vrouw Sarai onvruchtbaar is. Dat staat nog eens los van het feit dat Sarai op het moment dat Abram eropuit moet trekken al 65-jaar is. (Abram was 75 toen hij vertrok en uit 17:17 kunnen we opmaken dat Sara 10 jaar jonger was.) Het is een - in de letterlijke zin van het woord - ongelooflijke belofte die God geeft aan Abram: je onvruchtbare 65-jarige vrouw zal zwanger worden op het moment dat je alles achter je laat om op weg te gaan naar de plek die ik je zal wijzen. Elk verstandig mens zal zeggen dat het onzinnig is om dit soort luchtspiegelingen na te jagen.

Daarbij komt ook nog dat Abram op het moment dat hij de deur achter zich dicht trekt ook nog vaarwelzegt tegen zijn eigen sociale zekerheid. Zonder sociale wetgeving ben je als ouder stel zonder kinderen en andere familie ergens in een vreemde omgeving in het oude Midden-Oosten overgeleverd aan de grillen van de plaatselijke bevolking. In een wereld waarin elke dag gevochten moet worden om primaire levensbehoeften is dat geen prettig vooruitzicht. Grote kans dat deze 75-jarige man met zijn 65-jarige vrouw dan als eerste buiten de boot vallen.

Kort gezegd: God vraagt hier van Abram om alles - z'n financiële zekerheid, z'n toekomst, z'n familie - op het spel te zetten voor een toekomstvisioen dat geen enkele basis in de werkelijkheid heeft. Alleen zó kan Abram een zegen worden. Waarom?

De Britse Opperrabbiijn Jonathan Sacks heeft een bijzonder antwoord op deze vraag. Volgens hem heeft dit alles te maken met vrijheid. God is de God is die ons tot vrijheid en verantwoordelijkheid roept.

Sacks legt uit: door heel de geschiedenis heen zien we dat de mensen hun verantwoordelijkheid ontlopen. Je ziet dat bijvoorbeeld in het verschijnsel dat mensen hun ongeluk en de verklaring van hun falen toeschrijven aan iets dat buiten hen ligt.

Schoof men vroeger de schuld op het noodlot, de sterren of de goden, tegenwoordig wijzen we op onze ouders, onze omgeving, onze genen, ons schoolsysteem, de media, onze economische omstandigheden of de politiek als bepalende factoren. We zijn slachtoffers van onze genen, onze opvoeding, van onze financiële situatie, van onze gezondheid die ons verontschuldigen. We zijn als het ware gevangen van factoren die buiten onszelf en onze invloedssfeer liggen en die ons onze verantwoordelijkheid ontnemen.

Verwerking

- Herken je de constatering van Sacks dat we ons als mensen vaak verschuilen achter factoren die buiten ons en onze invloedssfeer liggen?
- Welke van de genoemde factoren herken je bij jezelf en welke kom je in je eigen omgeving vaak tegen?
- Abram moest letterlijk wegtrekken. Op welke manier kunnen wij ons vrij maken van dergelijke factoren?

Drie van de meest genoemde factoren die ons gevangen houden komen we hier in Genesis 12 tegen: genen, opvoeding en sociale status.

‘Wij zijn ons brein’, schrijft Dick Swaab. We worden allemaal bepaald door neurobiologische processen in ons brein die we al van geboorte hebben meegekregen en we zijn dus allesbehalve vrij. We zijn genetisch al helemaal bepaald. Maar God zegt tegen Abram: je naaste verwanten – letterlijk: je vaders huis, het land van geboorte. Je wordt niet van meet af aan bepaald door wat je meegekregen hebt bij je geboorte.

Psychologie - in de lijn van Freud - zegt: je bent het product van je opvoeding en al je vreemde karaktertrekken en rare gedragingen zijn te beschouwen als *voortvloeiels van en reacties op* datgene wat je van jongs af aan van je ouders - of je opvoeders - hebt meegekregen. Maar God zegt tegen Abram: verlaat je familie. Je kunt je niet verschuilen achter je opvoeding, want je bent zelf verantwoordelijk.

Tenslotte horen we soms dat gedrag gedetermineerd wordt door de machtsstructuren in de samenleving en de daarbij behorende verdeling van bezit. Wie in het rijke Westen geboren is heeft geluk, ben je dat niet dan heb je pech. Wie aan de zelfkant van de samenleving wordt geboren is weerloos overgeleverd aan een ongenadige toekomst. Maar God zegt tegen Abram: verlaat je land - je economische voedingsbodem. Je wordt niet bepaald door je bezit of je maatschappelijke positie. Je bent vrij.

God roept Abram om alles waar hij zich achter kan verschuilen, alles wat hem ten diepste gevangenhoudt, alles wat zijn zegen in de weg staat achter zich te laten en als verantwoordelijk mens in vrijheid te leven.

Gebed

Neem de tijd voor gebed waarin je God vraagt of Hij je wil helpen bij het vrij worden van wat je gevangenhoudt

Jezelf vinden

Trek weg, zegt God. Althans in de vertaling. Joodse uitleggers wijzen erop dat er in het Hebreeuws net even iets meer staat. Niet alleen ‘ga!’ - hetgeen in het Hebreeuws ook al voldoende was geweest -, maar ‘ga - tot jezelf!’. God zegt tegen Abram: ‘ga tot jezelf!’. Dat is een eigenaardige uitdrukking, die impliceert dat Abram daarvoor dus niet bij zichzelf was en dat hij alleen tot zichzelf kan komen als hij 1) gehoorzaamt aan de oproep van God en 2) breekt met alles wat hem ten diepste gevangenhoudt. Alleen vindt Abraham zichzelf en is hij dus vrij.

Als je het zo bekijkt, dan is Gods opdracht aan Abram niet onbarmhartig en is zijn belofte ook niet ongeloofwaardig: God roept Abram tot vrijheid omdat hij alleen door zichzelf los te maken van alles wat hem gevangenhoudt zichzelf kan vinden en een zegen kan ontvangen en kan zijn. God roept ons tot vrijheid: we moeten ons niet verschuilen achter allerlei excuses en we moeten onze diepste kern niet zoeken in onze omstandigheden of uiterlijkheden, maar we moeten onszelf daar juist van vrij maken om onszelf te vinden. Alleen dan ontvangen wij zegen en worden wij tot zegen.

Geloven is dus van meet af aan iets anders dan een theorie of fantasie over de onzichtbare dimensie van de wereld waar we lekker over kunnen bomen, maar heeft alles te maken met wie wij zijn als mensen. Hoe we tot onszelf komen. Geloven - volgens Genesis 12 - betekent dat je jezelf terugvindt. Je was jezelf verloren, maar luisterend naar God stem ontdek je wie je werkelijk bent. Calvijn schreef: religie heeft alles te maken met het kennen van God en het kennen van jezelf. Die twee zijn niet los verkrijgbaar.

Verwerking

- Je kunt jezelf pas vinden als gehoorzaam bent aan God. Althans dat impliceert Genesis 12. Ben je het hier mee eens? Waarom wel/niet?

Gebed

Neem de tijd voor gebed waarin je God vraagt of Hij je wil helpen om jezelf te vinden

De stem van God

We vinden onszelf dus alleen door te luisteren naar de stem van God en te doen wat Hij vraagt. Voor Abram was dat makkelijk. Hij zat misschien wel buiten op een bankje met God een gesprek te voeren. Wij daarentegen vinden dat veel lastiger? Spreekt God vandaag nog? Zo ja, hoe kom je daar dan achter? We komen nu dus bij dat tweede punt, die stem van God.

Als we het daar over hebben moeten we, om te beginnen, vaststellen dat we eigenlijk niet weten hoe dat toen en daar met Abram gegaan is. Er staat dat God iets tegen Abram zei. Maar ik denk niet dat God letterlijk buiten op een bankje met Abram zat te kletsen. De Bijbel gebruikt soms maar een paar woorden om een heel diepgravend en langdurig proces te omschrijven. God zei tegen Abram, dat betekent misschien wel dat Abram na een langdurige tijd van onzekerheid, zoeken en denken uiteindelijk tot de overtuiging is gekomen dat God dit van Hem vroeg. Misschien is er gaandeweg een soort diepe innerlijk overtuiging bij hem gegroeid. Hoe dan ook, zo simpel als het er staat zal het in elk geval niet geweest zijn

Vandaag de dag is het in elk geval niet zo simpel. We kunnen ons op verschillende manieren ergeren aan zo'n klein zinnetje dat het zo eenvoudig laat lijken. Misschien ben je wel heel erg op zoek naar hoe je Gods stem kunt verstaan? Niet per se letterlijk, maar dan toch in minstens dat je duidelijk beseft en ervaart dat God iets van je vraagt. Hoe kom je er achter dat God tot je spreekt? Hoe weet je dat?

Of misschien vind je het allemaal maar onredelijk en zweverig gezwam, dat praten over Gods stem. We zijn er in ons wetenschappelijke tijdperk toch wel achter gekomen dat God niet zo met ons praat. Zodra we het tegendeel daarvan beweren moeten alle alarmbellen afgaan: dan horen we namelijk niet Gods stem, maar luisteren we eerder naar onze eigen wensen en dromen die verpakt als goddelijke roeping op ons afkomen.

We hebben dus te maken met een flink wat obstakels die overwonnen moeten worden en het is niet eenvoudig om klip en klaar vast te stellen dat je met Gods stem te maken hebt. Toch helpt het verhaal van Abram ons hier wel bij. Dat heeft alles te maken met wat God tegen Abram zegt. Grofweg kunnen we daarin drie elementen onderscheiden: 1. God belooft zijn zegen, 2. God vraagt vertrouwen en 3. God maakt tot zegen.

Die eerste twee elementen hebben we al min of meer gehad. Gods stem kun je allereerst herkennen aan de zegen die Hij belooft. Zoals God aan Abram beloofde dat Hij hem wilde zegenen, zo is dat vandaag de dag nog steeds. God belooft ons Zijn zegen, belooft ons tot bloei te brengen en schenkt ons Zijn liefde. God belooft ons een leven dat compleet is, vervuld van liefde. Bij en door God worden we werkelijk onszelf. Ga tot jezelf!

Verwerking

- Luisteren naar Gods stem wordt vandaag de dag als problematisch ervaren. In welk van de twee genoemde houdingen - verlangend naar Gods stem, of sceptisch erover - herken jij jezelf het meest?
- Heb je in je leven meegemaakt dat je heel duidelijk wist dat God iets van je vroeg? Hoe kwam je daarachter?
- Helpen de drie aspecten - vertrouwen, zegen ontvangen en zegen worden - je om Gods stem te leren verstaan?
- Op welke manier kunnen we elkaar als gemeenteleden helpen bij het luisteren naar Gods stem?

Maar om die zegen te ontvangen, moeten we ook durven vertrouwen. Dan moeten we het aandurven om ons leven niet vorm te geven naar onze idealen en wensen, of moeten we ons niet verschuilen achter allerlei excuses, maar moeten we durven doen wat God van ons vraagt. Daarom moest Abram wegtrekken. Maar voor ons ligt die uitdaging er ook: geef je levensstijl van maakbaarheid en zelfredzaamheid op en zorg ervoor dat Gods plannen en ideeën op de eerste plaats staan.

Maar dan het derde: je zult tot zegen zijn. Dat is een element dat nog niet ter sprake is gekomen, maar wel alle aandacht verdient. Want de oproep van God aan het

adres van Abram om op weg te gaan naar zichzelf kan heel postmodern en individualistisch opgevat worden. Het gaat erom dat je jezelf vindt. Hoeveel spiritualiteit en hoeveel zelfhulpboeken prediken dat niet? Heel veel.

Maar hier in Genesis 12 gaat het verder: je kunt jezelf alleen vinden en je kunt alleen maar Gods zegen ervaren, als je op jouw beurt ook een zegen zult zijn voor anderen. Abrams tocht is niet een individualistische geestelijke zoektocht naar zichzelf waarbij hij zich terugtrekt en even genoeg heeft aan zichzelf. Geen innerlijke reiniging waarbij hij zich van alles en iedereen afsluit. Nee, Abram gaat op pad - vertrouwend op God - om zichzelf te vinden en om op die manier *anderen tot zegen te kunnen zijn*. Geloven heeft dus niet alleen te maken met het vinden van God, niet alleen te maken met het vinden van jezelf, maar ook met het vinden van de 'ander'. Calvijn miste een punt.

Als het gaat om het luisteren naar Gods stem, dan spelen die drie elementen een doorslaggevende rol: God belooft je te zegenen, roept je weg bij zogenaamde zekerheden, en opent je hart en je ogen voor je naaste. Als een van die drie dingen ontbreekt, dan heb je niet te maken met de stem van God, maar met anderen die zich als zodanig voordoen, of met een wensdroom.

Gebed

Sluit dit gedeelte af met een gebed waarin je God vraagt of je steeds meer zijn stem mag verstaan

De belichaming van Gods stem

In Genesis 12 lijkt het zo makkelijk te zijn. God zei tegen Abram... alsof ze samen op een bankje zaten te kletsen. We zijn inmiddels toch in een ander cultureel klimaat terecht gekomen en zo letterlijk horen we Gods stem (bijna) nooit meer. Dat klopt. Maar eerlijk gezegd hoeft dat misschien ook niet meer. Johannes zal later een boek schrijven dat begint met de woorden: het Woord van God - zeg maar de stem van God - is mens geworden. Inderdaad: wij horen de stem van God misschien niet meer als geluidsgolven die onze trommelvliezen in beweging zetten, maar we komen die stem wel tegen wanneer we de Bijbel open slaan en lezen van Jezus Christus. Hij belichaamde de stem van God en elke keer als we over Hem lezen, van Hem zingen, met anderen over Hem praten en alleen of samen met Hem praten, dan komt Gods stem tot ons:

Ik wil je zegenen met de diepe liefde van Christus. Hij gaf zijn hemelse bestaan bij Zijn Vader op om gehoorzamen aan God tot een zegen te kunnen zijn voor de mensheid. Ook toen dit betekende dat Hij moest sterven.

Ik vraag je vertrouwen: kijk naar Jezus, luister naar wat er over Hem geschreven is, wat Hij heeft onderwezen en bouw je leven daarop.

Ik maak je tot een zegen: ik zet je in beweging om de diepe liefde die ik jou gegeven heb ook zichtbaar en voelbaar te laten worden voor anderen in je omgeving. Door die luisterende houding, die arm om de schouder, dat moment van aandacht...

Verwerking

- Jezus is de belichaming van Gods stem. Probeer in eigen woorden te zeggen wat God in Jezus Christus tegen jou zegt.

Gebed

Probeer in een afsluitend gebed onder woorden te brengen wat God in Jezus je belooft en van je vraagt.

Verder lezen

Bij Genesis 11:27-12:4

Handelingen 7:1-8 | Hebrëen 11:8 | Handelingen 3:25